

ПРОБЛЕМИ ЗАРПЛАТИ В «КОНВЕРТІ» ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ

**ПАВЛІК Катерина, здобувачка вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Луцький національний технічний університет**

***Анотація:** досліджується проблема легалізації заробітної плати в Україні та негативні наслідки виплати зарплат «в конверті» для працівників, роботодавців і держави. Проаналізовано мотиви працівників погоджуватися на неофіційне працевлаштування та соціальні, економічні й правові ризики для всіх сторін. Запропоновано заходи детінізації заробітної плати: зменшення податкового навантаження, обов'язкове укладання трудових договорів, запровадження особових рахунків у Пенсійному фонді та інформаційно-роз'яснювальну роботу.*

***Ключові слова:** заробітна плата, тіньова зайнятість, зарплата «в конверті», легалізація, соціальні гарантії, податкове навантаження, трудові відносини.*

Проблема легалізації заробітної плати в Україні досі залишається актуальною та невирішеною. Відповідно до статті 1 Закону України «Про оплату праці» заробітна плата є винагородою, обчисленою, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу [1]. На практиці відносини між роботодавцями та найманими працівниками не завжди відповідають вимогам чинного законодавства. Однією з найбільш поширених тіньових практик є виплата заробітної плати «в конверті». Суть цього явища полягає в тому, що працівник отримує офіційно зафіксовану заробітну плату, як правило, на рівні мінімальної, тоді як решта доходу виплачується неофіційно, без відповідних податкових відрахувань. За оцінками експертів, через тіньові схеми виплати заробітної плати бюджет України щорічно недоотримує від 115 до 230 млрд грн [2], що робить цю проблему однією з ключових за масштабом негативного впливу на економіку.

Основними мотивами, що спонукають працівників погоджуватися на неофіційне працевлаштування, є прагнення отримати вищий рівень заробітної плати, а також зберегти право на субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг. Проте, обираючи такий шлях, працівник фактично позбавляє себе низки важливих соціальних гарантій. Зокрема, з «тіньової» заробітної плати роботодавець не здійснює відрахування єдиного

соціального внеску, що у майбутньому негативно впливає на розмір пенсії. Крім того, працівник ризикує працювати понад встановлену норму без додаткової оплати, втратити право на соціальні виплати та допомогу через відсутність офіційно підтверджених доходів, а також може бути звільнений у будь-який момент без вихідної допомоги чи навіть без належного розрахунку. У таких випадках факт перебування у трудових відносинах доводиться встановлювати через суд, що є складним і тривалим процесом.

Зауважимо, що негативні наслідки від неналежного оформлення трудових відносин і виплати нелегальної заробітної плати мають і самі роботодавці – це відсутність права вимагати виконання роботи належним чином; відсутність можливості вимагати від працівника дотримання правил внутрішнього трудового розпорядку; неможливість застосувати дисциплінарне стягнення та притягнути працівника до матеріальної відповідальності тощо.

Роботодавці які ухиляються від сплати податку карається шляхом ділення заробітної плати на офіційну і «в конверті» карається фінансовою, адміністративною та кримінальною відповідальністю.

Щоб Україна змогла подолати практику виплати зарплат «в конверті», потрібно звернути увагу на ключові проблеми легалізації заробітної плати. Серед них виділяють високий рівень нарахувань на фонд оплати праці для роботодавців, низький рівень правової культури найманих працівників, які погоджуються працювати без офіційного оформлення, а також байдужість та правовий нігілізм працівників щодо власного майбутнього та майбутнього суспільства.

Усунення проблем, пов'язаних із виплатою зарплат «в конверті», можливе завдяки комплексному підходу. До ключових заходів належить зменшення податкового навантаження на фонд оплати праці, зокрема скорочення податкових відрахувань із зарплати, при одночасному підвищенні мінімальної заробітної плати. Важливим є обов'язкове укладання трудових угод, яке зобов'язує роботодавця надати працівникові роботу за обумовленою трудовою функцією, забезпечити належні умови праці та здійснювати повну виплату

заробітної плати, що підвищує соціальний захист працівників. Крім того, запровадження особових рахунків у Пенсійному фонді дозволяє кожному працівникові контролювати нарахування внесків, а роботодавцям — своєчасно донараховувати їх до мінімальної зарплати, не позбавляючи працівників страхового стажу та права на пенсію у майбутньому. Не менш важливою є інформаційно-роз'яснювальна робота серед населення, яка демонструє переваги легальної заробітної плати для працівників, забезпечуючи їм соціальні гарантії та стабільність доходів.

Таким чином, боротьба з практикою виплати «заробітної плати в конверті» повинна здійснюватися за комплексом адміністративних, економічних та правових заходів, при цьому обов'язково враховуються інтереси працівників, роботодавців та держави.

Література:

1. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 № 108/95-ВР. - Відомості Верховної Ради України. - 1995. - № 22. - Ст. 110 (дата звернення: 25.09.2025).
2. Кисляк Р. Багато сотень мільярдів: експерти підраховали, скільки втрачає бюджет від тіньової економіки. РБК-Україна, 2024. - URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/bagato-soten-milyardiv-eksperti-pidrahuvali-1729269394.html> (дата звернення: 25.09.2025).

***Annotation:** The article examines wage legalization in Ukraine and the negative effects of “envelope” salaries for employees, employers, and the state. It analyzes employees’ motives for accepting unofficial employment and the social, economic, and legal risks for all parties. Measures to de-shadow wages are proposed, including reducing tax burdens, mandatory employment contracts, personal accounts in the Pension Fund, and informational campaigns.*

***Key words:** wages, shadow employment, “envelope” salary, legalization, social guarantees, tax burden, labor relations.*

***Науковий керівник: ЧУДОВЕЦЬ Віталій,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту
Луцький національний технічний університет
м. Луцьк***